

Programi minimalnog dohotka u odabranim državama Europske unije

Nakić, Andrea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:543582>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Andrea Nakić

**PROGRAMI MINIMALNOG DOHOTKA U
ODABRANIM DRŽAVAMA EUROPSKE UNIJE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Diplomski studij socijalnog rada

Andrea Nakić

**PROGRAMI MINIMALNOG DOHOTKA U
ODABRANIM DRŽAVAMA EUROPSKE UNIJE**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2022.

Programi minimalnog dohotka u odabranim državama Europske unije

Sažetak:

Koncepcija minimalnog dohotka se odnosi na onaj dohodak koji vlada jamči svojim građanima kako bi osigurala prihvatljiv standard života, a koji se realizira putem socijalne pomoći. Na temelju imovinskog cenzusa, pruža sigurnosnu mrežu za one osobe koje nemaju pravo na isplatu socijalnog osiguranja ili im je pravo na isto isteklo. U kontekstu socijalne politike i socijalne pomoći, u radu su prezentirani i analizirani programi minimalnog dohotka sedam država Europske unije: programi Slovenije, Švedske, Španjolske (Autonomne zajednice Baskije), Hrvatske, Njemačke, Irske i Bugarske. Iznesene su njihove glavne karakteristike te su prikazane njihove sličnosti i razlike glede uređenja programa, rigidnosti uvjeta, obuhvata, korištenja naknada i adekvatnosti istih.

Ključne riječi: Programi minimalnog dohotka, Socijalna pomoć, Obuhvat, Adekvatnost

Minimum Income Schemes in selected European Union countries

Abstract:

The concept of minimum income refers to the income that the government guarantees to its citizens in order to ensure an acceptable standard of living. It is realized through social assistance. Based on the means-test, it provides a safety net for those persons who are not entitled to social security payments, or whose right to which has expired. In the context of social policy and social assistance, the paper presents and analyzes programs of seven countries of the European Union: Slovenia, Sweden, Spain (Basque Autonomous Community), Croatia, Germany, Ireland and Bulgaria. The main characteristics are presented and their similarities and differences are shown regarding the organization of schemes, the rigidity of the conditions, coverage, take-up and its adequacy.

Keywords: Minimum Income Schemes, Social Assistance, Coverage, Adequacy

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Programi minimalnog dohotka u kontekstu socijalne politike i socijalne pomoći	2
2.1. Socijalna država: Funkcije i modeli	2
2.2. Socijalna pomoć i programi minimalnog dohotka	3
3. Opis programa minimalnog dohotka u odabranim državama	6
3.1. Opsežni i otvoreni programi minimalnog dohotka	6
3.1.1. Republika Slovenija	7
3.1.2. Kraljevina Švedska	9
3.1.3. Autonomna zajednica Baskija (Kraljevina Španjolska)	12
3.2. Jednostavni nekategorijalni tip programa minimalnog dohotka s ograničenim obuhvatom	14
3.2.1. Republika Hrvatska	14
3.3. Dualni tip programa minimalnog dohotka	17
3.3.1. Savezna Republika Njemačka	17
3.4. Višestruki programi minimalnog dohotka	19
3.4.1. Republika Irska	20
3.5. Ograničeni i razdvojeni tip programa minimalnog dohotka	21
3.5.1. Republika Bugarska	21
4. Usporedna analiza programa minimalnog dohotka u odabranim državama	23
5. Zaključak	28
6. Korištena literatura	29

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisao/la rad: “Programi minimalnog dohotka u odabranim državama Europske unije” i da sam njegov autor/ica. Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Andrea Nakić

Datum: 26. rujna 2022.

1. Uvod

Siromaštvo je višedimenzionalan fenomen za koji ne postoji jedinstvena definicija. Stav *Scottish Poverty Information Unita* je taj da su osobe siromašne ako nemaju dovoljno sredstava za zadovoljenje svojih materijalnih potreba i ako ih uvjeti isključuju iz aktivnog sudjelovanja u djelatnostima koje se smatraju uobičajenima u društvu (BBC, 2005.; prema Bejaković, 2005.). Siromaštvo se može promatrati kao apsolutno, tada označava postotak stanovništva koje živi ispod određenog iznosa raspoloživog dohotka odnosno granice siromaštva, ili kao relativno, kada se ono određuje prema nacionalnom životnom standardu (Bejaković, 2005.). Promatrajući europske države, rizik od siromaštva i socijalne isključenosti je veći u južnoj i istočnoj Europi nego u sjevernoj Europi, nordijskim zemljama i nekim srednjoeuropskim, a dohodovna nejednakost je veća u istočnoj Europi i baltičkim državama nego u nordijskim zemljama i zemljama Beneluxa (Eurostat, 2022.). Od država čiji su programi minimalnog dohotka analizirani u radu, najveći postotak osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, kao i najveći postotak i nezaposlenih osoba u istom riziku u 2021. godini imala Bugarska, a najmanji Slovenija (Eurostat, 2022.).

Programi minimalnog dohotka su programi pomoći namijenjeni osobama koje nisu sposobne pronaći posao ili nisu osigurane putem socijalnog osiguranja, a nemaju dovoljno sredstava za osnovne životne potrebe. U nekim državama ovi programi služe samo kao nadopuna pre niskim plaćama ili naknadama. Variraju prema mnogim kriterijima, no svugdje su prisutni kriteriji glede dobi, prebivališta i spremnosti za aktivnim traženjem zaposlenja (Van Lancker, 2017.). Prema podjeli Frazera i Marliera (2016.) pet je tipova programa minimalnog dohotka: opsežni i otvoreni tip programa minimalnog dohotka, jednostavni nekategorijalni tip s ograničenim obuhvatom, dulani tip, višestruki tip programa te ograničeni i razdvojeni tip

programa minimalnog dohotka. Cilj ovog rada je iznijeti glavna obilježja programa minimalnog dohotka odabranih država te dati komparativnu analizu istih temeljem različitih kriterija - njihove sličnosti i razlike glede uređenja programa, strogosti uvjeta, obuhvata i (ne)korištenja naknada, adekvatnosti ili neadekvatnosti istih.

Uzimajući u obzir tipove programa minimalnog dohotka, različite režime europskih socijalnih država, različite tipove socijalne pomoći te geografski položaj zemalja, odabrani su programi iz sedam država članica Europske unije: Slovenije, Švedske, Španjolske (Autonomna zajednica Baskija), Hrvatske, Njemačke, Irske i Bugarske. Treba ipak napomenuti kako su se, otkad su nastale tipologije koje su kriterij odabira, događale stanovite promjene glede socijalnih politika država, sustava socijalne pomoći i programa minimalnog dohotka.

2. Programi minimalnog dohotka u kontekstu socijalne politike i socijalne pomoći

2.1. Socijalna država: Funkcije i modeli

Socijalna država označava institucionalne odnose, pravila i shvaćanja koja vode i oblikuju socijalno političke odluke, razvoj socijalnih troškova, definicije problema te strukturu odgovora i zahtjeva građana i socijalnih korisnika. Kratkoročne odluke, reforme, rasprave i procesi donošenja odluka smještaju se unutar okvira povijesne institucionalizacije, kvalitativno različite između zemalja (Esping-Andersen, 1990.; prema Abrahamson, 2000.). Jedna od najpopularnijih tipologija socijalne države je ona danskog sociologa Gøste Esping-Andersena (1990.; prema Abrahamson, 2000.), prema kojoj se države smještaju u jedan od tri modela, odnosno režima socijalne države. Jedan od modela je liberalni model, kojeg karakteriziraju socijalna pomoć na osnovi provjere imovinskog stanja, skromni univerzalni transferi ili planovi socijalnog osiguranja te naknade koje su usmjerene osobama s nižim prihodima. Konzervativno-korporativni model obilježavaju prava vezana uz klasu i status, a u socijaldemokratskom modelu je princip univerzalizma i dekomodifikacije socijalnih prava proširen na novu srednju klasu.

2.2. Socijalna pomoć i programi minimalnog dohotka

Sastavni dio socijalne države je moderni sustav socijalne pomoći koji je otvoren za sve koji ispunjavaju propisane uvjete, a uvelike se razlikuje od ranijeg oblika socijalnog interveniranja - pomoći za siromašne, koja je bila dostupna ograničenom broju ljudi (Šućur, 1998.). Pomoć za siromašne s kraja 19. stoljeća, lokalna i diskrecijski određena, preteča je socijalne pomoći te je tada bila prva i jedina forma javne intervencije namijenjena navedenoj svrsi. Karakterizirao ju je paternalistički pristup te segregirajući represivni elementi, a njena funkcija bila je više kontrola, nego solidarnost s osobama u potrebi (Alber, 1981.; prema Natili, 2019.). Krajem 19. i početkom 20. stoljeća, zbog razvoja sustava osiguranja, došlo je do promjena u sustavu pomoći za siromašne. Navedene promjene utjecale su na promjenu broja i strukture korisnika (npr. smanjen je broj starijih osoba i onih nesposobnih za rad, uvedene su nove aktivnosti i sl.). Također, došlo je do promjene terminologije, termini su se mijenjali ka manje stigmatizirajućim (Šućur, 1998.).

Zadatak socijalne pomoći je izgraditi “mrežu ispod mreže” socijalnog osiguranja, za razliku od kojeg, socijalna pomoć ne pokriva točno određene rizike već služi zadovoljavanju potreba osoba u teškoj životnoj situaciji, bez obzira na to što je uzrok takve situacije (Šućur, 2002.). Međunarodna organizacija rada 1942. godine je socijalnu pomoć definirala kao socijalni transfer kojeg karakterizira činjenica da se dodjeljuje onim osobama koje nemaju dovoljno visokih vlastitih sredstava za život, da je dovoljan za zadovoljavanje minimalnih društvenih potreba, da predstavlja pravo na osnovi zakona te da se financira iz poreza (Schulte, 1998.; prema Stropnik, 2001.).

Temeljni preduvjet za dobivanje socijalne pomoći je provjera materijalnog stanja (*means-test*), odnosno provjera dohotka (*income-test*), na koju se u današnje vrijeme provjera materijalnog stanja sve više svodi (Šućur, 1998.). Spomenuti *means-test* razlikuje se od *needs-testa*, odnosno provjere potreba (Johns, 1985.; prema Šućur, 1998.), prilikom kojeg se prvo procjenjuju zahtjevi ljudi koji traže pomoć, a zatim se određuje u kojoj mjeri su njihovi resursi nedostadni za pokrivanje opravdanih

izdataka. Osim provjere materijalnog stanja, dohotka i potreba, za dobivanje prava na socijalnu pomoć, osim u određenim slučajevima, značajna je i provjera radne motivacije (*work-test*), odnosno službeno registriranje kao nezaposlena osoba te prihvaćanje bilo kojeg oblika prikladnog zaposlenja (Šućur, 1998.).

Režimi socijalne pomoći mogu se podijeliti na različite načine, a Lodemelovo (1992.; prema Šućur 1998.) razlikovanje se u velikoj mjeri poklapa s ranije navedenim Esping-Andersenovim režimima socijalne države koji su dopunjeni četvrtim, južnoeuropskim ili latinskim modelom (Leibfried, 1993.; prema Šućur, 1998.). Prema Lodemelu (1992.; prema Šućur 1998.), četiri su modela socijalne pomoći - institucionalni, diferencirani, rezidualni i nepotpuno diferencirani režim. U institucionalnom režimu pomoć je centralizirana, unificirana i odvojena od socijalnog rada. Karakterističan je za Veliku Britaniju. Diferencirani režim karakterizira postojanje kodificirane opće i kategorijalne pomoći, odvojene od socijalnog rada i lokalno upravljane. Ovaj model karakterističan je u zemljama kontinentalne Europe. Sljedeći režim je rezidualni, režim u kojem je pomoć lokalna i marginalna, a naglasak je na socijalnoj kontroli i tretmanu. Ovakav režim pronalazi se u nordijskim zemljama. Posljednji režim, tipičan za Francusku i južnoeuropske zemlje, je nepotpuno diferencirani. U istom postoje kategorijalni programi za radno nesposobne i ograničeni programi opće pomoći koji su povezani sa socijalnom kontrolom i tretmanom. Kriteriji na temelju kojih je nastala ova podjela su odvojenost socijalnog rada od socijalne pomoći te stupanj centraliziranosti modela (Šućur, 1998.).

Koncepcija minimalnog dohotka odnosi se na dohodak koji vlada jamči svojim građanima i koji osigurava minimalno prihvatljiv standard života, a u europskim državama određuje se na različite načine - više ili manje arbitrarno. Taj dohodak je stvar političkih odluka, ali poželjno je da je utemeljen na linijama siromaštva a koje su rezultat znanstvenih istraživanja (Ministarstvo rada i socijalne skrbi Hrvatske, 2001.). Realizira se putem socijalne pomoći, koja je jednaka razlici između razine minimalnog dohotka i vlastitog dohotka osobe ili njene obitelji, odnosno domaćinstva (Stropnik, 2001.). U svom izvješću Frazer & Marlier (2016.) navode kako su programi minimalnog dohotka zapravo sheme potpore dohotku za osobe u

radnoj dobi koje, na temelju imovinskog cenzusa, pružaju sigurnosnu mrežu za osobe koje nemaju pravo na isplatu socijalnog osiguranja ili kojima je pravo na isto isteklo. Cilj navedenih programa je spriječiti neimaštinu te osigurati minimalan životni standard za korisnike tih potpora te pojedince koje oni uzdržavaju, a kada nemaju, ili nemaju dovoljno drugih sredstava financijske potpore.

Korijeni programa minimalnog dohotka datiraju u zlatno doba socijalne države, odnosno razdoblje od 1945. do 1975., kada pomoć više nije bila diskrecijska niti *ad hoc* (Ferrera, 2005.; prema Natili, 2019.). Prva država koja je uvela program potpore dohotku bila je Velika Britanija (1948.), a slijedile su je Švedska (1956.), Njemačka (1961.), Belgija (1974.) i Irska (1975.) (Natili, 2019.). Stropnik (2001.) za početak pojavljivanja programa minimalnog dohotka u državama Europske unije navodi 1960-e godine. Zbog gotovo pune zaposlenosti i socijalnog osiguranja, u tom razdoblju se vjerovalo da će se siromaštvo smanjivati. 1980-ih je porastao broj dugotrajno nezaposlenih, javilo se takozvano novo siromaštvo, te je ono potaknulo uključivanje univerzalnog prava na minimalna sredstva za život u sustav socijalne zaštite država članica (Stropnik, 2001.).

Članice Europske unije s adekvatnom socijalnom politikom imaju najprosperitetnije i najkonkurentnije programe minimalnog dohotka, pa čak i one države koje za iste odvajaju mali postotak ukupnih sredstava (Van Lancker, 2017.). Sustavi s visokom razinom socijalne zaštite djeluju kao ekonomski stabilizatori, a države članice Europske unije s takvim sustavima su najbolje odolijevali negativnim učincima ekonomske krize (The Social Protection Committee, 2014.; prema Irish Minimum Income Network, 2014.).

U svom izvješću Frazer & Marlier (2016.) navode pet temeljnih tipova programa minimalnog dohotka:

- 1) Opsežni i otvoreni tip karakteriziraju jednostavni, opsežni programi koji su otvoreni za sve koji nemaju dovoljno sredstava za život. Navedenom tipu pripada najviše europskih država: Belgija, Švicarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Španjolska autonomna zajednica Baskija, Finska (osnovna socijalna

pomoć), Island, pojedine talijanske pokrajine, Lihtenštajn, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska, Slovenija i Slovačka.

- 2) Jednostavni nekategorijalni programi s ograničenom izberivošću i pokrivenošću karakteristični su za Austriju, Grčku, pojedine španjolske pokrajine, Hrvatsku, Mađarsku, Litvu, Portugal i Srbiju.
- 3) Dualni programi obuhvaćaju većinu ljudi u potrebi, a navedenom tipu pripadaju programi u Njemačkoj, Finskoj (dodatna socijalna pomoć), Italiji, Latviji, Makedoniji, Poljskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu.
- 4) Višestruke programe karakteriziraju složene mreže različitih, kategorijalnih, ponekad i preklapajućih programa, koji obuhvaćaju većinu ljudi u potrebi. Karakteristični su za Francusku, Irsku, Maltu i Rumunjsku.
- 5) Ograničeni i razdvojeni programi obuhvaćaju uske kategorije korisnika te ne uspijevaju obuhvatiti sve one kojima je pomoć potrebna. Karakterističan je samo za jednu europsku državu, Bugarsku.

Kako bi bili prikazani svi navedeni tipovi programa minimalnog dohotka, a istodobno kako bi bile obuhvaćene zemlje s različitim tradicijama socijalne države, odabrano je sedam europskih država. Opisani i analizirani su programi minimalnog dohotka Slovenije, Švedske, španjolske autonomne zajednice Baskije, Hrvatske, Njemačke, Irske i Bugarske.

3. Opis programa minimalnog dohotka u odabranim državama

3.1. Opsežni i otvoreni programi minimalnog dohotka

Prvi u radu opisani programi su jednostavni, sveobuhvatni i otvoreni za sve koji su u potrebi te nisu ograničeni na posebne kategorije ljudi (Frazer & Marlier, 2016.).

3.1.1. Republika Slovenija

Broj stanovnika u Sloveniji na dan 01. siječnja 2021. godine iznosio je 2 108 977, od čega je državljanima Slovenije bilo 1 940 326. Prema posljednjim podacima je 11,7% stanovništva u riziku od siromaštva (Republic of Slovenia, Statistical Office, 2022.), dok je u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti i 2021. godine bilo 13,2% ukupne populacije. Za usporedbu, u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 17,7%, a 2019. godine 13,7% populacije. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 26,9%, a 2021. godine 23,7% (Eurostat, 2022.).

U Sloveniji postoje dva tipa novčane socijalne pomoći - redovita i izvanredna socijalna pomoć (Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti; prema Humer, 2017.). Specifični tipovi izvanredne socijalne pomoći su financijska pomoć nakon smrti člana obitelji i naknada za troškove pogreba (Van Lancker, 2016.; prema Humer, 2017.). Redovita socijalna pomoć je naknada koja se pruža pojedincima i obiteljima koji si ne mogu osigurati materijalnu sigurnost, a zbog razloga koji su van njihove kontrole. Osmišljena je za osiguravanje sredstava koja bi zadovoljila minimum potreba i korisnicima omogućila osnovnu egzistenciju (Humer, 2017.). Regulirana je dvama zakonima, Zakonom o socijalnim naknadama (Official Gazette of Republic of Slovenia, no. 61/2010; prema Humer, 2017.) i Zakonom o ostvarivanju prava iz javnih sredstava (Official Gazette of Republic of Slovenia, no. 62/2010; prema Humer, 2017.).

Korisnici socijalne pomoći mogu biti slovenski državljani s prebivalištem u Sloveniji, strani državljani sa stalnim boravkom u Sloveniji, osobe pod međunarodnom zaštitom i članovi njihovih obitelji koji imaju dozvolu boravka u zemlji i imaju stalni ili privremeni boravak u Sloveniji, te osobe koje imaju pravo na novčanu socijalnu pomoć i doplatu na temelju međunarodnih ugovora koje je ratificirala Republika Slovenija (Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti; prema Humer, 2017.). Dodjeljuje se na određeno razdoblje (od jednog do tri mjeseca onda kada se zahtjev podnosi prvi put; od jednog do šest mjeseci kod ponovljenih zahtjeva, i ako su okolnosti na kojima se temelje dodjela i

određivanje visine pomoći ostale nepromijenjene od prvog ili ranijeg zahtjeva; na godinu dana ako se ne očekuje poboljšanje situacije korisnika zbog dobi (za žene iznad 63 godine, za muškarce iznad 65 godina), zbog bolesti, invaliditeta ili drugih okolnosti), a u određenim situacijama i trajno (osoba koja je trajno nezaposlena ili trajno nesposobna za rad i nema imovinu ili je u institucionalnoj skrbi a član njegove obitelji ispunjava kriterije za novčanu socijalnu pomoć (Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti; prema Humer, 2017.).

Iznos novčane socijalne pomoći ovisi o strukturi kućanstva te o njihovim prihodima i imovini. Iznos osnovnog minimalnog dohotka od 01. kolovoza 2016. iznosio je 292,56 EUR (EMIN, 2017.). U razdoblju od 1. siječnja do 31. srpnja 2017. godine iznosio 292,56 EUR a od 1. kolovoza do 31. prosinca 2017. 297,53 EUR. Do 31. srpnja 2019. godine narastao je do 392,75 EUR, a nakon čega je sve do 28. veljače 2022. iznosio 402,18 EUR. Od tada, na ovamo, iznosi 421,89 EUR (Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih poslova i jednakih mogućnosti, 2022.). Iznos novčane socijalne pomoći i dopuskog dodatka određuje se zbrojem iznosa minimalnog dohotka za svakog člana obitelji, a prihod koji je obitelj stekla, odbija se od tog zbroja (Van Lancker, 2016.; prema Humer, 2017.). Iznos naknade za troškove pogreba je 2022. godine 843,78 EUR, ali ne više od troškova pogreba, a financijske potpore nakon smrti člana obitelji 421,89 EUR (Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti, 2022.).

Za usporedbu, iznos minimalne plaće 2017. godine bio je 804,96 EUR, 2021. godine 1 024,24 EUR, a 2022. godine 1 074,43 EUR (Eurostat, 2022.).

Regulacija tržišta rada predviđa sudjelovanje korisnika novčane socijalne pomoći u mjerama za aktivaciju na tržištu rada. Osim određenih izuzetaka, primjerice osoba koje su privremeno nesposobne za rad iz medicinskih razloga, primatelji naknada ne smiju odbiti poslovnu ponudu jer ukoliko odbiju, gube pravo na novčanu socijalnu naknadu (Stropnik, 2015.; prema Humer, 2017.). Slovenija je uvela subvencioniranje poslodavaca koji zapošljavaju korisnike programa minimalnog dohotka. Studije i makroekonomska analiza su pokazale kako je navedena mjera u prvoj godini pozitivna, međutim, već u drugoj godini se njena efikasnost pogoršala, najvjerojatnije zbog otpuštanja radnika (Stropnik, 2015.; prema Humer, 2017.).

Korisnici su dugotrajno ovisni o socijalnoj pomoći te teško ulaze na tržište rada (Trbanc i sur., 2014.; prema Humer, 2017.).

3.1.2. Kraljevina Švedska

Švedska je bogata država, s visokim BDP-om, niskim Ginijevim indeksom i niskim stopama siromaštva (World Bank, 2018.; prema Trygged, 2020.). Zajedno s drugim nordijskim državama, karakterizira ju univerzalizam i snažni državni sektor (Esping-Andersen, 1991.; prema Trygged, 2020.), no unatoč tome mnoge obitelji žive s vrlo niskim prihodima (Trygged, 2020.). U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 2015. godine je bilo 18,2%, 2019. godine 18,4%, a 2021. godine 17,2% ukupne populacije. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 30,5%, a 2021. godine 29% (Eurostat, 2022.).

Švedska socijalna država je u suštini individualistička, te se gotovo sve naknade i transferi odnose na pojedince a ne na kućanstvo, a socijalna pomoć je izuzetak navedenog pravila (Holmdahl, 2014.). Socijalna pomoć se omogućava kućanstvu - bilo samačkom, bilo obitelji, onda kada je ono bez dostatnih sredstava za pokrivanje troškova života. Kućanstva (bračni ili izvanbračni partneri sa ili bez djece) se shvaćaju kao cjelina sve dok god roditelji imaju odgovornost brinuti o djeci (Holmdahl, 2014.). Socijalna pomoć se, prema Nordic Council of Ministers (2022.) sastoji od naknade za uzdržavanje i financijske pomoći za povremene troškove. Visina novčane naknade ovisi o potrebama osobe i o strukturi kućanstva (Holmdahl, 2014.). Naknada za uzdržavanje pokriva troškove hrane, odjeće i obuće, slobodnog vremena i hobija, higijene, osiguranja za djecu i mlade, artikala za svakodnevnu uporabu, novina i telefona. Također, navedena naknada pokriva i troškove stanovanja, električne energije, kućnog osiguranja, trgovačkih i sindikalnih naknada te osiguranja od nezaposlenosti (Nordic Council of Ministers, 2022.). Financijska pomoć pak pokriva troškove do kojih dolazi s vremena na vrijeme, primjerice, za kupnju naočala, stomatološko ili medicinsko liječenje, za ostvarivanje kontakata s djecom, troškove selidbe ili pogreba. Radi ostvarivanja prava na istu, socijalne službe procjenjuju prikladnost zahtjeva (Nordic Council of Ministers, 2022.). U

Švedskom Zakonu o socijalnim službama (2001:453; prema Nordic Council of Ministers, 2022.), naglašena je osobna odgovornost korisnika - prije nego li stekne pravo na pomoć, osoba mora doprinijeti svom uzdržavanju.

Pravo na socijalnu pomoć u 2017. godini koristilo je 215 000 kućanstava (u što se uračunavaju i samačka kućanstva), odnosno, od 20 kućanstava, jedno je koristilo navedenu naknadu (NBHW, 2017.; prema Trygged, 2020.). Dominantne skupine korisnika socijalne pomoći prema NBHW (2017.; prema Trygged, 2020.) su nezaposlene osobe, a to su većinom mlađe osobe te imigranti koji su nedavno doselili u Švedsku. Tipični korisnik je muškarac, samac bez djece, dok je tipično kućanstvo ono kojem je predstavnica ženska osoba i u kojem ima djece (Trygged, 2020.). U riziku su djeca koja žive samo s jednim roditeljem, obitelji s troje ili više djece te imigrantske obitelji (Trygged, 2020.). Prema Statistic Sweden (SCB, 2013.; prema Trygged, 2020.) osobe koje su rođene u inozemstvu, a pogotovo one koje su rođene u Africi i Aziji, imaju više izgleda da budu ekonomski ranjive.

Maksimalni iznos za samca 2014. godine iznosio je 344 EUR (2 950 SEK), a za par 621 EUR (5 320 SEK), dok iznos za djecu ovisi o njihovoj dobi (od 203 EUR za dijete od 0 do 1 godine, do 383 EUR za dijete od 19 do 20 godina) (Holmdahl, 2014.).

Jedan od uvjeta za ostvarivanje pomoći je taj da osoba bude prijavljena kao nezaposlena u javnoj službi za zapošljavanje. Mora aktivno tražiti posao te prihvatiti ponuđeno zaposlenje. Ako je osoba nesposobna za rad, potrebna je medicinska dokumentacija kojom se isto dokazuje. Ako pak postoje neki drugi problemi koji sprječavaju osobu da radi ili sudjeluje u predviđenim aktivnostima, o tome može obavijestiti i razgovarati sa socijalnom službom (Nordic Council of Ministers, 2022.). Osoba mora učiniti sve što je u njenoj moći da si osigura uzdržavanje, pa se tako, osim što aktivno traži posao, mora prijaviti u agenciju za socijalno osiguranje za sve ostale naknade koje može ostvarivati – za naknadu za bolovanje, roditeljsku naknadu, stambenu naknadu ili potporu za uzdržavanje. Ako osoba studira, mora podnijeti zahtjev za studentskom stipendijom (Nordic Council of Ministers, 2022.). Ukoliko osoba ima imovinu ili novac na bankovnom računu, ne može ostvariti pravo na socijalnu pomoć (Nordic Council of Ministers, 2022.). Osoba za svoje

uzdržavanje treba iskoristiti štednju, a imovinu, ako je osoba ima, treba prodati te se na taj način uzdržavati. Automobil se smatra imovinom ako se ne koristi zbog posla ili ako osobi nije potreban zbog bolesti ili invaliditeta (Nordic Council of Ministers, 2022.). Također, partneri (bilo da su bračni ili izvanbračni partneri, ili su u registriranom partnerstvu) si moraju financijski pomagati, i moraju isplanirati kako će se nositi s financijskim aspektima razvoda i uzdržavanja djece, ako do istog dođe (Nordic Council of Ministers, 2022.).

Dok god je sposobna za rad, osoba mora aktivno tražiti posao, a ako isti osoba ne prihvati, novčana socijalna pomoć joj se može povući ili umanjiti (Holmdahl, 2014.). Kao jedan od pozitivnih primjera koji se odnosi na zapošljavanje korisnika socijalne pomoći, Holmdahl (2014.) navodi Ured za zapošljavanje grada Stockholma. Osnovan je 2008. godine, a cilj mu je da se što više primatelja socijalne pomoći zaposli i da se na taj način smanje gradski troškovi za socijalnu pomoć. Također, osim traženja posla, Ured potiče primatelje socijalne pomoći na obrazovanje. Da bi koristili usluge Ureda, osobe moraju biti korisnici socijalne pomoći (Holmdahl, 2014.). Za osobe od 18 do 25 godina korisna je mjera “*Youth Employment*”, dok je za osobe s invaliditetom značajna mjera “*Sheltered Employment*”, a ista se prilagođava specifičnim potrebama te osobe (Holmdahl, 2014.). Nekoliko ispitanika u intervjuiranju za potrebe *European Minimum Income Network* publikacije (Holmdahl, 2014.) iskazalo je problematiku uvjetovanosti socijalne pomoći, odnosno postojanje određenih zahtjeva koje korisnici moraju ispunjavati. Da bi imali pravo na pomoć, korisnici su prisiljeni aktivno tražiti posao, sudjelovati u programima za zapošljavanje odnosno u edukacijama, iako, ispitanici smatraju da često to ne vodi nigdje. Nekoliko ispitanika kritizira takve zahtjeve, primjerice jedan navodi kako takvo uvjetovanje dugoročno vodi kategorizaciji ljudi na „zaslužne“ i „nezaslužne“ korisnike. Zbog represivnih elemenata i praćenja, iskustvo traženja pomoći korisnicima nije nimalo ugodno. Jedna ispitanica navela je činjenicu kako postoji pretpostavka da korisnici lažu, kako je isto stigmatizirajuće iskustvo. Nadalje, problematizira se činjenica da se traži podnošenje zahtjeva svaki mjesec što korisnicima to može biti prepreka. Druga sudionica istraživanja navodi kako treba smanjiti kontrolu, a povećati susrete s korisnicima, motivirati ih i poticati na pozitivne životne promjene (Holmdahl, 2014.).

3.1.3. Autonomna zajednica Baskija (Kraljevina Španjolska)

Španjolska je decentralizirana država s velikim regionalnim razlikama u političkom pristupu prema siromaštvu te u stupnju siromaštva i nezaposlenosti, te se programi minimalnog dohotka razlikuju prema mnogim obilježjima od pokrajine do pokrajine (Malgesini Rey, 2014.). Obuhvaćenost naknadama u državi je 2014. godine bila vrlo niska. U velikom broju autonomnih pokrajina je jedva 1% populacije bio pokriven programima minimalnog dohotka, dok je u Baskiji bilo obuhvaćeno 8% populacije (Frazer & Marlier, 2016.). Reformama na regionalnoj razini krajem 1990-ih i početkom 2000-ih godina je visina naknada rasla te su se programi proširivali na korisnike koji do tada nisu bili zahvaćeni ovim programima (Laparra, 2004.; Arriba, 2006.; prema Dalli, 2019.). U Španjolskoj je u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 28,7%, 2019. godine 26,2%, a 2021. godine 27,8% ukupne populacije. Postotak nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u državi je 2015. godine iznosio 38%, a 2021. godine 37,2% (Eurostat, 2022.). 2015. godine je na državnoj razini bilo ukupno 789 672 primatelja socijalnih naknada, odnosno 1,70% ukupnog stanovništva (Natili, 2019.). Kao nadopunu programima minimalnog dohotka te kao reakcija na pandemiju COVID-19, Španjolska je u lipnju 2020. godine uvela naknadu “*Minimum Vital Income*” na nacionalnoj razini (Knole-Seidl, 2021.).

Posljednji u radu opisan primjer opsežnih i otvorenih programa minimalnog dohotka je dohodak pod nazivom *Renta de Garantía de Ingresos* kojeg pronalazimo u Španjolskoj pokrajini Baskiji (Frazer & Marlier, 2016.). Baskija je prva od Španjolskih pokrajina u kojoj su uvedeni programi minimalnog dohotka, jedina je od svih autonomnih pokrajina čiji modeli pripadaju opsežnim i otvorenim programima (De La Rica & Gorjon, 2019.), te je jedina od Španjolskih pokrajina čije programe minimalnog dohotka dodjeljuje javna služba za zapošljavanje (Rodríguez-Cabrero i sur., 2015.).

Da bi osoba stekla pravo na socijalnu pomoć, mora dokazati da je prihod njene obitelji nedovoljan za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Drugi uvjet je taj da osoba ima prijavljeno boravište u Baskiji u posljednje tri godine. Ako je osoba zaposlena u Baskiji, radi kontinuirano u periodu od pet godina te isto dokaže,

restrikcija od tri godine može biti smanjena na jednu godinu prijavljenog boravišta. Ako nijedan od navedenih uvjeta nije ispunjen, osoba mora biti prijavljena na kontinuirani period od pet godina tijekom posljednjih 10 godina (De La Rica & Gorjon, 2019.). Programi minimalnog dohotka su programi koji se koriste u krajnjoj nuždi, stoga se osobe moraju prijaviti za sve ostale naknade koje mogu ostvariti. Programi su kompatibilni s potporama dohotku ili plaćama koje članovi obitelji ostvaruju, sve dok iste ne prelaze definiranu liniju. Također, uvjet je i taj da osoba ne smije posjedovati imovinu, izuzetak čega je stan ili kuća u kojoj stanuju (De La Rica & Gorjon, 2019.).

Korisnici naknade u većini autonomnih pokrajina Španjolske moraju biti stariji od 25 godina. Baskija je izuzetak uz Kantabriju i Aragon, s minimalnom dobi od 23 godine za prve dvije navedene pokrajine, odnosno 18 godina za zadnju (Frazer & Marlier, 2016.). Ovakvi, viši dobni kriteriji u Španjolskoj povezuju se s familijarizmom, odnosno s važnosti uloge koju ima obitelj u omogućavanju resursa i dobrobiti (Anon & Miravet, 2005.; Leitner, 2010.; prema Dalli, 2019.).

Programi minimalnog dohotka se dodjeljuju obiteljima na mjesečnoj bazi. Visinu iznosa utvrđuje Baskijska vlada, a isti varira ovisno o minimalnoj plaći, veličini obitelji, broju umirovljenih osoba u obitelji, o tome živi li dijete samo s jednim roditeljem ili ne. Tako je visina naknade 2014. godine u Baskiji iznosila 619,28 EUR za samačko kućanstvo, za dvočlano kućanstvo od dvije odrasle osobe 795,22 EUR, za četveročlano kućanstvo (dvoje odraslih i dvoje djece) 879,66 EUR a za roditelja i dijete koji žive sami 843,52 EUR (Rodriguez-Cabrero i sur., 2014.). Za razdoblje od veljače 2015. godine do siječnja 2016. godine, visina pomoći za samca iznosila 88% minimalne plaće, a mogla je doseći 125% minimalne plaće za obitelj s 3 ili više članova (De La Rica & Gorjon, 2019.). Minimalna plaća je 2015. godine iznosila 756,70 EUR, 2016. godine 764,40 EUR, a 2021. godine 1 108,33 EUR (Eurostat, 2022.).

Svi članovi obitelji primatelja pomoći moraju aktivno tražiti posao, biti prijavljeni pri javnoj službi za zapošljavanje te moraju sudjelovati u predviđenim aktivnostima za povećanje zapošljivosti. Iako zakon predviđa aktivno sudjelovanje, samo oko 40% korisnika pomoći zapravo i sudjeluje u intervencijama službe za zapošljavanje

odnosno u navedenim predviđenim aktivnostima. De La Rica & Gorjon (2019.) navode kako ne znaju koje kriterije službe za zapošljavanje koriste pri odabiru korisnika i pri njihovom praćenju.

3.2. Jednostavni nekategorijalni tip programa minimalnog dohotka s ograničenim obuhvatom

Drugi tip programa obilježavaju jednostavnost i nekategorijalnost te ograničena izberivost i obuhvat. Ovakav tip programa minimalnog dohotka ima Republika Hrvatska (Frazer & Marlier, 2016.).

3.2.1. Republika Hrvatska

Prema prvim rezultatima posljednjeg popisa stanovništva provedenog 2021. godine, Republika Hrvatska ima 3 888 529 stanovnika (Državni zavod za statistiku, 2022.). U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 24,4%, 2019. godine 20,8%, a 2021. godine 20,9% ukupne populacije. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 36,1%, a 2021. godine 35,4% (Eurostat, 2022.). Zajamčenu minimalnu naknadu - jedini program minimalnog dohotka u Hrvatskoj, 2020. godine koristilo je 57 335 korisnika, odnosno 1,3% stanovništva (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.).

Hrvatski sustav socijalne skrbi i socijalne pomoći počeo se razvijati šezdesetih godina 20. stoljeća, kada su se poslovi socijalnog sustava počeli odvajati od općih upravnih poslova. Usvojili su se prvi zakonski propisi, povećavala se stručnost i osposobljenost djelatnika zaposlenim u tada novo ustrojenim ustanovama - Centrima za socijalni rad (Šućur, 2002.). U značajnom dijelu socijalističkog razdoblja, socijalna pomoć je bila zanemareno područje, a sustav se borio s nestašicom novčanih sredstava. Pred kraj 20. stoljeća, u vremenima obilježenima ekonomskom recesijom i ratom, važnost socijalne pomoći je došla do značaja (Šućur, 2002.).

Program socijalne pomoći u Republici Hrvatskoj do danas je nekoliko puta mijenjao naziv, pa su tako korišteni sljedeći nazivi - od 1998. godine stalna pomoć, od 2011. do 2014. pomoć za uzdržavanje, te zajamčena minimalna naknada od 2014. na ovamo (Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Državni program minimalnog dohotka, Zajamčena minimalna naknada, uvedena je 2013. godine Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 157/13; prema Babić, 2017.), i time je zamijenila pomoć za uzdržavanje, dotadašnju naknadu. Omogućava se samcima ili kućanstvima koja nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba (NN 18/22). Cilj ove naknade je osigurati minimalnu razinu dohotka pojedincima odnosno obiteljima čiji je prihod niži od onog zakonom propisanog (Babić, 2017.). Zajamčena minimalna naknada je administrirana od strane Centara za socijalnu skrb (Babić, 2017.), čiji rad istekom 2022. godine prestaje, a njihove poslove od 1. siječnja 2023. godine preuzima Zavod za socijalni rad (NN 18/22).

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 18/22), zajamčena minimalna naknada priznaje se samcu ili kućanstvu ako nemaju dovoljno sredstava za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, niti ih mogu osigurati vlastitim prihodima, od obveznika uzdržavanja, od prodaje ili najma kuće odnosno stana u kojem ne stanuju, prodajom ili korištenjem vlastitog poslovnog prostora, pokretnina ili druge imovine, a koje ne koriste za podmirenje osnovnih životnih potreba. Također, navedena je mogućnost osiguravanja prihoda po nekoj drugoj osnovi (NN 18/22).

U određenim slučajevima samac ili kućanstvo ne ostvaruje pravo na zajamčenu minimalnu naknadu. Zapreke na strani i samca i člana kućanstva su posjedovanje registriranog vozila u iznosu višem od 40 osnovica, odnosno 40 000 kuna, a koje se ne koristi za prijevoz samca ili člana kućanstva koji koristi pravo po osnovi invaliditeta, ili je starija i teško pokretna osoba, ili je posjedovanje ovakvog vozila nužno zbog prometne izoliranosti. Sljedeća prepreka na strani samca ili člana kućanstva je ta da netko od njih nije omogućio uvid u prihod ili imovinu. Prepreke na strani samca, su sklapanje ugovora o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju, osim u slučaju da je pokrenut postupak za raskid, utvrđivanje ništetnosti ili poništavanje ugovora, zatim ukoliko je nezaposlena osoba, a ne nalazi se u evidenciji nezaposlenih osoba uz određene iznimke, ako je korisnik usluge smještaja ili

organiziranog stanovanja na temelju Zakona o socijalnoj skrbi, osim određenih iznimki (beskućnik koji koristi usluge smještaja ili organiziranog stanovanja u prenoćištu ili prihvatilištu, žrtve nasilja u obitelji ili trgovanja ljudima), te ukoliko je otkazao ugovor o radu šest mjeseci prije pokretanja postupka za ostvarenje zajamčene minimalne naknade (NN 18/22).

Zavod za socijalni rad - odnosno, do 1. siječnja 2023. godine centri za socijalnu skrb, surađuju sa službom nadležnom za zapošljavanje u provođenju mjera za uključivanje nezaposlenih korisnika zajamčene minimalne naknade na tržište rada (NN 18/22). Podobnik i Ilijaš (2020.) navode važnost planiranja i provođenja takvih mjera, s obzirom da je udio radno sposobnih a nezaposlenih korisnika naknade u 2018. godini bio 48,68% (MDOMSP, 2019.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). Kako bi se korisnike potaklo na zapošljavanje, Zakon (NN 18/22) predviđa mogućnost prestanka prava na naknadu potpuno ili djelomično radno sposobnom samcu, odnosno mogućnost umanjivanja naknade za udio člana kućanstva, onda kada samac ili član kućanstva odbija prihvatiti ponuđeno zaposlenje ili neopravdano otkáže ugovor o radu.

Što se tiče duljine primanja naknade, prema podacima Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2014., 2016., 2017., 2018. i 2019.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.), zajamčena minimalna naknada najčešće se koristi u razdoblju od dvije do pet godina, a naglašen je udio dugotrajnih korisnika. Dulje od pet godina ovu naknadu je 2018. godine koristilo čak 17,74% korisnika (MDOMSP, 2019.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). Broj dugotrajnih korisnika u razdoblju od 2016. do 2018. godine je visok i u kontinuiranom porastu, narastao je s 14,73%, preko 16,22% u 2017. godini, na 17,74% (MDOMSP, 2017.; 2018.; 2019.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Vežano za iznos naknade, Zakon o socijalnoj skrbi iz 2022. godine za samca i člana kućanstva propisuje postotke osnovice, koju određuje Vlada Republike Hrvatske. Naknada za samca iznosi 100% osnovice, odnosno 1 000 kuna, a za stariju osobu i osobu potpuno nesposobnu za rad 1 300 kuna. Za članove kućanstva se iznosi zbrajaju te iznose između najmanje 700 kuna za odraslu radno sposobnu osobu i za dijete, a najviše 1 350 kn za samohranog roditelja potpuno nesposobnog za rad (NN 18/22; Odluka Vlade RH o osnovici NN 23/22).

Visina minimalne plaće za 2022. godinu iznosi 3 750 kuna (NN 117/2021.).

3.3. Dualni tip programa minimalnog dohotka

Treći tip programa minimalnog dohotka karakteriziraju opći programi socijalne pomoći s dodatnim kategorijalnim naknadama. Ovakvi programi obuhvaćaju većinu ljudi koji su u potrebi (Frazer & Marlier, 2016.). Odabrani njemački programi minimalnog dohotka su dualni, a kriterij koji se prilikom ostvarivanja naknada uzima u obzir je radna sposobnost.

3.3.1. Savezna Republika Njemačka

Iako je Njemačka u posljednje vrijeme ostvarila ekonomski prosperitet, jaz između siromašnijih i bogatijih slojeva društva je postajao veći. U vladinom izvješću *Poverty and Wealth Report* iz 2017. istaknuto je kako je nejednakost veća u bogatstvu nego li u dohotku. Također, navedeno je kako siromaštvo stagnira na visokoj razini - svaka šesta osoba i svako peto dijete živi u siromaštvu ili je u riziku od siromaštva (Federalna vlada Njemačke, 2017.; prema Meissner, 2017.). Prema istraživanjima (DIW, 2017.; prema Meissner, 2017.) i statistici, nejednakosti su u porastu od 1995. godine na ovamo, a najsiromašnije i najbogatije skupine u društvu su porasle. Od kraja devedesetih godina 20. stoljeća, broj iznimno siromašnih - s prihodima manjim od 46% medijana je porastao. Također vidljiv je i porast siromašnih koji su zaposleni - njihovi prihodi su preniski da bi osobe izašle iz siromaštva (Meissner, 2017.).

Stopa siromaštva 2016. godine u općoj populaciji u Njemačkoj bila je 15,7%, a određene skupine su se isticale sa znatno većim postotkom rizika - nezaposlene osobe (59%), jednoroditeljske obitelji (43,8%), sezonski radnici (25,7%) i privremeni radnici (17,7%) (Meissner, 2017.). Meissner (2017.) također ističe da velik broj osoba starijih od 65 godina živi, ili je u riziku od siromaštva. Prema podacima

DESTATIS-a (2022.), stopa siromaštva u općoj populaciji u Njemačkoj 2020. godine bila je 16,1%, a sljedeće godine 15,8%. 2020. godine je 20,4% osoba živjelo u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, dok ih je u takvom riziku 2021. godine živjelo 20,7%. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 32%, a 2021. godine 33,5% (Eurostat, 2022.).

Osobe koje su u potrebi mogu koristiti naknade sukladno drugoj ili dvanaestoj knjizi Socijalnog zakonika. Dvanaesta knjiga definira naknade za osobe u radnoj dobi koje nisu sposobne uzdržavati se niti raditi, niti mogu koristiti naknade regulirane Drugom knjigom. Također, regulira i naknade za osobe starije od 65 godina koje nemaju dovoljno sredstava za osnovne životne potrebe, te za osobe starije od 18 godina koje su trajno nesposobne za rad zbog zdravstvenih razloga. Druga knjiga Socijalnog zakonika propisuje naknadu za radno sposobne osobe od 15 do 65 ili 67 godina s uobičajenim boravištem u Njemačkoj (Europska komisija, 2022.). Pod programima minimalnog dohotka u publikaciji *European Minimum Income Network*-a Zucher (2014.) navodi sljedeće tri naknade: naknadu za troškove života i mirovinski dodatak u starijoj dobi u slučaju smanjenog opsega zarade, koje su administrirane od strane vlasti pokrajina, te osnovnu sigurnosnu naknadu za nezaposlene, koja je administrirana od strane savezne agencije za zapošljavanje i lokalnih vlasti (Zurcher, 2014.).

Korisnici naknade za troškove života i mirovinskog dodatka u starijoj dobi u slučaju smanjenog opsega zarade su osobe potpuno privremeno nesposobne za rad zbog zdravstvenih razloga ili su trajno potpuno nesposobne za rad zbog svoje dobi, dok osnovnu naknadu za nezaposlene koriste one osobe koje su sposobne za rad te članovi njihovog kućanstva (Zurcher, 2014.).

Prema Zurcher (2014.), pravo na naknadu za troškove života i mirovinski dodatak u starijoj dobi u slučaju smanjenog opsega zarade imaju njemački državljani i državljani zemalja potpisnica ugovora o socijalnoj sigurnosti, ostali stranci uz određene restrikcije, te specifične kategorije ljudi poput izbjeglica iz ratom zahvaćenih područja. Što se tiče boravišta, za navedene dvije naknade se zahtjeva stvarno prebivalište u Njemačkoj. Dobne granice za naknade nema - samo druga

navedena naknada zamjenjuje prvu nakon 65. godine života ili pak u slučaju trajne potpune nesposobnosti za rad od 18. godine života nadalje (Zurcher, 2014.).

Vežano za pravo na osnovnu naknadu za nezaposlene, nema zahtjeva za državljanstvom Njemačke ili druge, određene države, međutim, postoji zahtjev za tim da osoba ima uobičajeno boravište u Njemačkoj (Zurcher, 2014.). Pravo na osnovnu naknadu za nezaposlene mogu steći osobe od 15 godina pa do standardne dobi za umirovljenje. (Zurcher, 2014.).

Sve navedene naknade podliježu provjeri dohotka, pri čemu isti označava svu novčanu vrijednost, izuzetak su osnovne mirovine i određene vrste osiguranja, poput primjerice životnog osiguranja (Zurcher, 2014.). Što se tiče imovine, uzimaju se u obzir sva pokretna i nepokretna imovina te potraživanja i ostala prava. Izuzetak navedenog pravila je stan odgovarajuće veličine u kojem podnositelj zahtjeva stanuje, te dobra i prava ukoliko bi isto bilo neučinkovito i otežavajuće za konkretnu osobu (Zurcher, 2014.).

Visinu minimalnog dohotka svake godine određuje Savezni statistički ured na temelju ankete u kojoj se njemačka kućanstva ispituju o svojim troškovima na određene artikle, poput hrane, odjeće, zdravstva. U obzir se uzimaju kućanstva s najnižim prihodima (15% kućanstava s dna ljestvice), a ona koja primaju minimalni dohodak su isključena. Vodeće organizacije koje se bave socijalnim pitanjima kritiziraju činjenicu da se gleda 15% umjesto 20% kućanstava s najnižim prihodima, kao što se gledalo 2012. godine (Zurcher, 2014.).

Za radno sposobne osobe se njemački programi minimalnog dohotka baziraju na aktivirajućem pristupu. Korisnici naknada imaju svoja prava i obveze, kršenje kojih se sankcionira. Sankcije su dovele do većeg prihvaćanja rada, u situacijama kada se radi o manjku motivacije, iste pomažu. Međutim, dugotrajna nezaposlenost je često povezana s drugim problemima, poput nedostatka obrazovanja (Zurcher, 2014.).

3.4. Višestruki programi minimalnog dohotka

Višestruki tip programa minimalnog dohotka obilježavaju složene mreže različitih, kategorijalnih i često preklapajućih programa, koji obuhvaćaju većinu ljudi u potrebi (Frazer & Marlier, 2016.).

3.4.1. Republika Irska

U Republici Irskoj je u riziku od siromaštva 2020. godine bilo 13,2% stanovništva, 2021. godine 11,6%, a skupina ljudi koja je najviše pogođena siromaštvom i deprivacijom su osobe nesposobne za rad zbog zdravstvenih problema. Vezano za strukturu kućanstva, u najvećem riziku su osobe koje žive same a mlađe su od 65 godina - 28,8% stanovništva, dok su u najmanjem riziku kućanstva koja se sastoje od tri ili više odraslih osoba - 6,1% stanovništva (SILC 2021.; prema Central Statistics Office, 2022.). U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti 2015. godine je bilo 25,4%, 2019. godine 20,6%, a 2021. godine 20% ukupne populacije. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je bilo 41,9% 2015., a 2021. godine 35,5% (Eurostat, 2022.).

Programi minimalnog dohotka u Irskoj uključuju niz naknada, poput naknade za nezaposlene, davanja za jednoroditeljske obitelji, dodatne naknade, dodatka obiteljskom prihodu, naknade u slučaju invaliditeta te njegovateljske naknade (European Minimum Income Network, 2014.). U prvom izvješću *European Minimum Income Networka* za 2013. godinu (Hanan & Deane, 2014.), navodi se još nekoliko naknada koje pripadaju programima minimalnog dohotka - naknada za poljoprivrednike i ribare, naknada za udovice odnosno udovce, naknada za slijepe osobe te druge naknade poput onih za neuobičajena ili hitna stanja. Osoba može koristiti samo jednu naknadu te odabire onu koja je za nju najpovoljnija, a izuzetak navedenog je jedino njegovateljska naknada, koja se može kombinirati, no u nižem iznosu (Citizens Information, 2022.).

Naknade socijalne pomoći omogućavaju se osobama koje ne ostvaruju pravo na socijalno osiguranje. Primjerice, nezaposlena osoba koja nema dovoljno uplaćenih doprinosa u osiguranje, neće dobiti naknadu predviđenu nezaposlenim osobama koja

je dio sustava socijalnog osiguranja, već sličnu naknadu namijenjenu nezaposlenima, koja je dio socijalne pomoći (Citizens Information, 2022.).

3.5. Ograničeni i razdvojeni tip programa minimalnog dohotka

Peti tip programa minimalnog dohotka je vrlo oskudan te obuhvaća uske skupine ljudi. Ne uspijeva obuhvatiti sve kojima je pomoć potrebna. Ovakav tip programa prisutan je jedino u Bugarskoj (Frazer & Marlier, 2016.)

3.5.1. Republika Bugarska

Bugarska je prema popisu stanovništva iz 2021. godine imala 6 838 937 stanovnika (National Statistical Institute, 2022.). U riziku od siromaštva i socijalne isključenosti je 2015. godine bilo 43,3%, 2019. godine 33,2%, a 2021. godine 31,7% ukupne populacije. Nezaposlenih osoba u riziku od siromaštva je 2015. godine bilo 59%, a 2021. godine 49,1% (Eurostat, 2022.).

Osnovna sastavnica programa minimalnog dohotka u Bugarskoj je novčana socijalna pomoć, a ista može biti mjesečna - zajamčeni minimalni dohodak, koji je najbliži definiciji koju je usvojila *European Minimum Income Network*, zatim, ciljane te jednokratna novčana naknada. Osim navedenih, postoje i specifične naknade koje se ne baziraju na doprinosima: obiteljska naknada, socijalna mirovina za starije osobe te socijalna mirovina za osobe s invaliditetom (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Pravo na socijalnu pomoć imaju bugarski građani, osobe s dugotrajnim ili trajnim prebivalištem u državi, stranci koji imaju pravo na azil, izbjeglice, stranci koji su pod privremenom zaštitom i osobe kojima je ista omogućena međunarodnim propisom kojeg je Bugarska potpisnica. (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Brojni su uvjeti za stjecanje ovog prava, primjerice, smještaj u kojem osoba stanuje mora biti jedini koji osoba posjeduje, te treba imati najviše jednu sobu po članu koja živi u istom, osim u iznimnim situacijama. Zatim neposjedovanje pokretne niti nepokretne imovine koji mogu biti izvori dohotka, pri čemu postoje izuzeci - ona imovina koja služi uobičajenim potrebama npr. oprema za poljoprivredu, alati, onda kada pomoću istih osoba zarađuje za životne potrebe (Jeliazkova & Minev, 2014.). Uvjet je i neposjedovanje zemlje niti prodaja iste u proteklih pet godina, uz iznimke. Također, da bi stekli pravo, ne bi smjeli biti registrirani kao trgovci pojedinci niti vlasnici kapitala u tvrtci, imati potraživanja, depozite, udjele i vrijednosne papire u iznosu koji prelazi 256 EUR, osim ako se radi o obveznicama ili dionicama masovne privatizacije; ne bi smjeli biti stranka ugovora o prijenosu imovine u zamjenu za uzdržavanje, uz izuzetak ako je pružatelj uzdržavanja student, nezaposlena osoba, osoba koja nije u radnoj dobi ili osoba s invaliditetom. Uz određene iznimke, korisnik nema pravo ni ako je prodao stambenu kuću ili vikendicu ili dijelove iste u zadnjih pet godina niti ako je na nekog prenio nekretninu ili imovinu putem zaklade (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Nezaposlena osoba (uz određene iznimke poput roditelja koji odgaja djete mlađe od tri godine ili primjerice osobe s invaliditetom) mora biti kao takva, nezaposlena, i prijavljena, i to najmanje šest mjeseci prije podnošenja zahtjeva, te ne smije odbiti ponudeno zaposlenje ili osposobljavanje, program ili projekt financiran od strane fonda Europske unije ili drugog međunarodnog fonda (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Iznos mjesečne novčane naknade jednak je razlici diferenciranog minimalnog dohotka odnosno zbroju istih te prihoda pojedinca ili obitelji u prethodnom mjesecu. Diferencirani minimalni dohodak je postotak zajamčenog minimalnog dohotka, a koji je 2014. godine, iznosio je 33 EUR po osobi (Jeliazkova & Minev, 2014.). Iznosi, odnosno postotci su taksativno nabrojani. Najviši iznos 2014. godine, za osobe starije od 75 godine koje žive same, iznosio je 165% zajamčenog minimalnog dohotka, a najniži za djecu između sedam i šesnaest godina koja ne pohađaju školu, 20%. Ukoliko po svojim karakteristikama osoba pripada u više kategorija, uzima se ona s najpovoljnijim postotkom. (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Obiteljska naknada za djecu 2014. godine iznosila je za svako dijete 17,89 EUR, osim za drugo dijete - 25,26 EUR. Socijalna mirovina za starije osobe iznosila je 57,76 EUR, dok je socijalna mirovina za osobe s invaliditetom iznosila, ovisno o stupnju invaliditeta, 120% odnosno 110% socijalne mirovine za starije (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Za usporedbu, minimalna plaća u 2014. godini iznosila je 173,84 EUR, u 2017. godini 235,20 EUR, a u 2021. godini iznosila je 332,34 EUR (Eurostat, 2022.).

I opći i specifični minimalni dohodak u Bugarskoj je vremenski neograničen, odnosno osoba na isti ima pravo sve dok ispunjava uvjete (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Mjesečna socijalna pomoć može se kombinirati s drugim socijalnim naknadama, poput naknada za osobe s invaliditetom, naknada za rođenje djeteta, naknada u slučaju smrti i drugih novčanih socijalnih naknada. Također, osobe s prihodima nižim od propisanih imaju pravo na naknadu za grijanje i za stanovanje, te druge naknade (Jeliazkova & Minev, 2014.).

4. Usporedna analiza programa minimalnog dohotka u odabranim državama

Programi minimalnog dohotka u odabranim zemljama razlikuju se prema mnogim kriterijima. U ovom odlomku će biti iznesene njihove sličnosti i razlike glede samog uređenja programa, rigidnosti uvjeta, obuhvata i (ne)korištenja naknada, adekvatnosti odnosno neadekvatnosti istih.

Odgovornost, organizacija i financiranje programa minimalnog dohotka u Hrvatskoj, Irskoj i Bugarskoj vezano je uz centralnu, odnosno državnu razinu vlasti (Crepaldi based on MISSOC 2016 and ESPN 2015; prema Van Lancker, 2017.). Političke odluke o slovenskim programima minimalnog dohotka, kao i financiranje istih, donose se na državnoj, centralnoj razini. Programi su odgovornost i centralne i lokalne razine, a lokalna razina zadužena je za njihovo izvršavanje (Stropnik, 2016.; Crepaldi based on MISSOC 2016 and ESPN 2015; prema Van Lancker, 2017.).

Odgovornost za programe minimalnog dohotka i financiranje istih u Španjolskoj i Njemačkoj je mješovito - odnosno podijeljeno između lokalne i centralne razine, dok je, od odabranih zemalja, jedino u Švedskoj i odgovornost i financiranje programa zadatak lokalne razine (Crepaldi based on MISSOC 2016 & ESPN 2015; prema Van Lancker, 2017.).

U većini država članica Europske unije, programi minimalnog dohotka su u cijelosti definirani zakonom, ili su uglavnom definirani zakonom, uz mogućnost diskrecijske procjene stručnjaka koji je zadužen za postupak ostvarivanja prava. U nekim pak državama postoji značajan prostor za diskrecijsko odlučivanje. Baskijski programi minimalnog dohotka su strogo zakonski definirani, uglavnom zakonski definirani s mogućnošću diskrecijskog procjenjivanja su programi u Njemačkoj, Hrvatskoj, Švedskoj i Sloveniji, dok irski i bugarski programi posjeduju značajnu razinu diskrecijskoj odlučivanja (Frazer & Marlier, 2016.).

Uvjetovanje korištenja programa minimalnog dohotka je u odabranim državama više ili manje strogo uređeno. Vrlo stroge kriterije za korištenje pomoći imaju Njemačka, Slovenija, i prema propisima, Hrvatska, dok umjereno stroge imaju Bugarska, Španjolska, Irska, Švedska, i, u praksi, Hrvatska (Frazer & Marlier, 2016.).

Visina programa minimalnog dohotka određuje se na temelju različitih kriterija. U Švedskoj i Sloveniji određuje se na temelju standarda života, u Baskiji se određuje na temelju minimalne plaće a u Njemačkoj u odnosu na potrošnju građana s najnižim dohotkom. U Bugarskoj, Hrvatskoj i Irskoj nema jasnog mehanizma za određivanje visine naknade (Frazer & Marlier, 2016.).

Irski programi minimalnog dohotka su u odnosu na druge europske države relativno izdašni i obuhvatni (Eurostat, 2015.; prema Natili, 2019.) te većina populacije, s izuzetkom migranata i tražitelja azila, ima pravo na neki oblik programa minimalnog dohotka (Hanan & Deane, 2014.). Njemački, švedski i slovenski programi su približno sveobuhvatni, dok je u Hrvatskoj i Španjolskoj obuhvat nizak (Frazer & Marlier, 2016.). Pokrivenost populacije programima minimalnog dohotka u španjolskoj autonomnoj zajednici Baskiji je u odnosu na ostale pokrajine vrlo visoka. Na 1 000 stanovnika naknadu koristi 71 osoba, dok su u ostalim pokrajinama mnogo

niže stope, primjerice 2,89 u Extremaduri ili 3,17 u Murciji (Fantova, 2014.; prema Malgesini Rey, 2014.). 2015. godine, pokrivenost je u Baskiji iznosila 68,93 na 1 000 stanovnika, dok je španjolski prosjek bio 18,92 na 1 000 (Malgesini Rey, 2017.). Iako je 2013. godine Bugarska bila država članica Europske unije s najvišom stopom siromaštva, pokrivenost socijalnim novčanim naknadama bila je iznimno niska. Iste godine mjesečnu, ciljanu i jednokratnu naknadu koristilo je 57 905 primatelja (pojedinaca ili obitelji), a samo mjesečnu naknadu njih 49 921. Mnoge kategorije osoba - primjerice neprijavljeni migranti, beskućnici ili osobe bez adrese, nisu obuhvaćene naknadama (Jeliazkova & Minev, 2014.).

Unatoč visokom obuhvatu, mnoge osobe koje imaju pravo na naknade, isto ne koriste, primjerice, u Njemačkoj je korištenje naknada djelomično - između $\frac{1}{3}$ i $\frac{2}{3}$ izberivih osoba ne koristi naknade (Frazer & Marlier, 2016.). Sve osobe s mjestom stanovanja u Njemačkoj bi trebale imati pravo na adekvatan minimalni dohodak, međutim, neke kategorije osoba ne ostvaruju pravo na isti. Prava tražitelja azila reguliraju se posebnim zakonom, stoga oni ne ostvaruju pravo na neki od programa minimalnog dohotka. Osim njih, pravo nemaju ni neprijavljeni migranti te članovi obitelji osoba koje žive u Njemačkoj tri mjeseca od dolaska nemaju prava na financijske naknade. Beskućnici imaju pravo na naknadu, ali ga često ne koriste zbog razloga poput ovisnosti, problema s mentalnim zdravljem, neznanjem itd (Zurcher, 2014.). Neke od prepreka za korištenje naknada su sram, stigma, manjak, ili pak pogrešne informacije, barijere administrativne odnosno organizacijske prirode, neugodno iskustvo s autoritetima i sl. (Becker, 2007.; prema Zurcher, 2014.). Glavni razlozi nekorištenja naknada u Španjolskoj su bili manjak svijesti da uopće ostvaruju pravo na naknadu, prepreke u procesu traženja prava te prepreke u vezi adrese odnosno mjesta stanovanja. Osim navedenih razloga, ističe se i komplicirana dokumentacija koja je potrebna pri zahtjevanju prava na naknadu, predugo čekanje naknade te pretpostavka da neće ostvariti istu (Malgesini Rey, 2014.).

Frazer & Marlier (2016.) navode kako su programi minimalnog dohotka u samo pet europskih zemalja (Švicarska, Cipar, Island, Lihtenštajn, Nizozemska) ocijenjeni adekvatnima, ni jedna od kojih nije analizirana u ovom radu. Od ovdje odabranih država, ističu kako su njemački i hrvatski programi minimalnog dohotka ocijenjeni

neadekvatnima, a da je adekvatnost slovenskog programa u odnosu na 2009. godinu porasla (Frazer & Marlier, 2016.).

Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti (2022.) navodi podatak da stopa rizika od siromaštva u posljednje tri godine pada i da je učinkovitost socijalnih transfera u usporedbi s ostalim europskim državama u Sloveniji visoka. Kao rezultat mjera, navodi da je 2017. godine 44,6% ljudi živjelo iznad praga siromaštva - a europski prosjek je tada bio 35%. U navedenom razdoblju povećani su iznosi novčane socijalne pomoći, novčane izvanredne socijalne pomoći, naknade za troškove pogreba i financijske pomoći u slučaju smrti člana obitelji (Ministarstvo rada obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti, 2022.).

Razina adekvatnosti programa minimalnog dohotka u Švedskoj je prema istraživanju provedenom u svrhu *European Minimum Income Network* niska. Holmdahl (2014.) navodi kako je razina socijalne pomoći toliko niska da primatelji ne mogu živjeti dostojanstven život niti si mogu priuštiti adekvatan standard života, a isti bi bio onaj koji ne odstupa značajno od "normalnog" standarda.

Podobnik i Ilijaš (2020.) navode kako je velik udio dugotrajnih korisnika zajamčene minimalne naknade u Hrvatskoj jedan od znakova neučinkovitosti u borbe protiv siromaštva. Kako raste duljina primanja naknade, smanjuje se vjerojatnost da će se osoba moći sama financirati (Banjedvorec, 2014.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). U razdoblju od 2017. do 2018. godine broj mladih korisnika zajamčene minimalne naknade se smanjio (MDOMSP, 2018.; 2019.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.). Navedeno smanjenje moguće je zbog razvoja programa aktivacije mladih, no, moguće je i zbog činjenice da mladi iz siromašnijih obitelji kao strategiju za izlaz iz siromaštva vide odlazak u inozemstvo (Družić Ljubotina i sur., 2017.; Kletečki Radović i sur., 2017.; prema Podobnik i Ilijaš, 2020.).

Njemački programi minimalnog dohotka su samo djelomično u mogućnosti reducirati siromaštvo. Za određene skupine ljudi (poput imigranata, osoba nižeg stupnja obrazovanja, psihički bolesnih osoba) programi minimalnog dohotka su neučinkoviti. Također, nisu učinkoviti onda kada ljudi imaju neočekivane troškove (poput popravka automobila), ili nabave određenih aparata (npr. frižidera ili pećnice);

programi su nefleksibilni (Zurcher, 2014.). Još jedan problem koji Zucher (2014.) navodi je generacijski prijenos siromaštva.

Istraživanje koje je provelo *The Vincentian Partnership for Social Justice* (2013.; prema Irish Minimum Income Network, 2014.) pokazalo je kako mnoga irska kućanstva koja koriste programe minimalnog dohotka nisu sposobna održati adekvatan standard života. *The Vincentian Partnership for Social Justice* (2013.; prema Hanan & Deane, 2014.) također navodi neusklađenost irskog sustava socijalne zaštite s poreznim sustavom te neadekvatan utjecaj istog na one s najnižim prihodima. Osim toga, isti izvor kao rizične skupine zbog visokih troškova koje imaju, ističe roditelje novorođenčadi i adolescenata te samce.

U izvješću *European Minimum Income Networka* iz 2014. ističe se neadekvatnost programa minimalnog dohotka u Bugarskoj te nemogućnost istih da omoguće zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Iznimno je velik broj osoba bez, ili s vrlo niskim prihodima, a kao jedan od glavnih razloga neadekvatnosti autori izvješća navode izrazito nejednaku distribuciju dohotka u državi (Jeliazkova & Minev, 2014.). Sustav minimalnog dohotka Bugarske se, prema izvješću Jeliazkove & Minev (2014.) nije pokazao učinkovitim. Fokusiran je na pomoć izrazito siromašnim skupinama ljudi, međutim nema efekta na prevenciju niti smanjivanje siromaštva. Značajnijih promjena u sustavu u razdoblju od 2015. do 2017. godine nije bilo, minimalni dohodak je prema navodima autora izvješća (Minev & Jeliazkova, 2017.) i dalje neadekvatan. Navode postojanje trenda suprotnog evoluciji - iako su troškovi života porasli te se *At-risk-of-poverty* linija povisila od 2009. do 2017. godine, razina minimalnog dohotka je u navedenom razdoblju ostala nepromijenjena (Minev & Jeliazkova, 2017.). Došlo je tek do manje značajnih, marginalnih promjena, i to promjena koje se odnose na naknade koje su vezane za programe minimalnog dohotka - primjerice, starosna socijalna mirovina narasla je s 60,4 EUR na 61, 86 EUR mjesečno. Narasla je i naknada za grijanje, no unatoč tome, i dalje je u Bugarskoj energetska siromaštvo izrazito velik problem (Minev & Jeliazkova, 2017.).

5. Zaključak

Programi minimalnog dohotka označavaju potpore koje, na temelju imovinskog cenzusa ili provjere dohotka, većina europskih država jamči svojim građanima koji na drugi način ne mogu ostvariti sredstva dostatna za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba odnosno za prihvatljiv životni standard. Uz navedenu provjeru dohotka odnosno imovine, da bi stekle pravo na naknade, osobe moraju zadovoljiti niz uvjeta koji su različito regulirani u zemljama članicama Europske unije. Jedan od kriterija koji se traži je taj da osoba mora aktivno tražiti posao odnosno biti prijavljena u službu za zapošljavanje, naravno ukoliko je radno sposobna.

Pet je temeljnih tipova ovih programa, a države koje predstavljaju iste odabrane su tako da budu obuhvaćene predstavnice različitih tradicija socijalne države i socijalne pomoći. Opće i sveobuhvatne programe predstavljaju naknade u Republici Sloveniji, Kraljevini Švedskoj i Autonomnoj pokrajini Baskiji, jednostavne i nekategorijalne pronalazimo u Republici Hrvatskoj, opće programe s dodatnim kategorijalnim, koji obuhvaćaju većinu osoba u potrebi u Saveznoj Republici Njemačkoj, složene mreže kategorijalnih i često preklapajućih programa u Republici Irskoj, te naposljetku vrlo oskudne i djelomične programe koji ne uspijevaju obuhvatiti sve koji su u potrebi, od europskih država pronalazimo jedino u Republici Bugarskoj.

Broj naknada socijalne pomoći varira od države do države, primjerice u Hrvatskoj postoji samo jedan program, Zajamčena minimalna naknada, dok ih u Irskoj ima desetak. Većina država omogućava pomoć samcima ili kućanstvima čiji su članovi imaju regulirano boravište odnosno prebivalište na području konkretne zemlje, a određene skupine ljudi, poput neprijavljenih migranata ili tražitelja azila, u većini zemalja nisu adekvatno obuhvaćene. U većini država postoje brojne osobe u potrebi koje ostvaruju uvjete za pomoć, ali to pravo ne koriste zbog srama, stigme, manjka i neadekvatnih informacija, poteškoća u razumijevanju i sl. Slovenski i baskijski programi minimalnog dohotka su učinkoviti, obuhvatni i ocijenjeni relativno adekvatnima. Irski programi su izdašni i obuhvatni, no ne uspijevaju pozitivno utjecati na one s najmanjim primanjima. Njemački programi minimalnog dohotka djelomično reduciraju siromaštvo, hrvatski i švedski su ocijenjeni nedovoljno

učinkovitim u suzbijanju istog, dok su bugarski programi minimalnog dohotka ocijenjeni najneadekvatnijima - nemaju utjecaja niti na prevenciju niti na smanjivanje siromaštva, a obuhvaćaju iznimno mali broj korisnika.

6. Korištena literatura

1. Abrahamson, P. (2000). Proizvodnja modela socijalne politike. *Revija za socijalnu politiku*, (1), 79-93.
2. Babić, Z. (2017). Croatia. Development in relation to Minimum Income Schemes.
3. Bejaković, P. (2005) Siromaštvo. *Financijska teorija i praksa* 29(1), 135-138.
4. Central Statistics Office (2022). *Poverty and Deprivation*. Posjećeno 03.09.2022. na mrežnim stranicama: <https://www.cso.ie/en/releasesandpublications/ep/p-silc/surveyonincomeandlivingconditionssilc2021/povertyanddeprivation/>
5. Citizens Information (2022). *Social assistance in Ireland*. Posjećeno 23.08.2022. na mrežnim stranicama: https://www.citizensinformation.ie/en/social_welfare/irish_social_welfare_system/social_assistance_payments/social_assistance_in_ireland.html
6. Dalli, M. (2019). Comparing the access conditions for minimum income support in four EU member states for national, EU and non-EU citizens. *Journal of social welfare and family law* 41(2), 233-251.
7. De La Rica, S. & Gorjon, L. (2019). Assessing the impact of a minimum income scheme: the Basque Country case. *SERIEs* 10(3), 251-280.
8. DESTATIS Statistisches Bundesamt (2022). *Living conditions, Risk of poverty*. Posjećeno 02.08.2022. na mrežnim stranicama: <https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Income-Consumption-Living-Conditions/Living-Conditions-Risk-Poverty/Tables/art-risk-poverty-typ-household-mz-silc.html;jsessionid=38413085BDBF72EE2A7B0698ABB37C32.live712>
9. Državni zavod za statistiku (2022.). *Popis '21*. Posjećeno 14.09.2022. na mrežnim stranicama: <https://popis2021.hr/index.html>

10. European Minimum Income Network (2014.) *Irish Minimum Income Network. Report for Year 2*. Posjećeno 29.08.2022. na mrežnim stranicama: <https://eminnetwork.files.wordpress.com/2013/04/emin-ireland-2014.pdf>
11. European Commission (2022). *Germany - Guaranteed minimum resources*. Posjećeno 02.08.2022. na mrežnim stranicama: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&intPageId=4556&langId=en>
12. Eurostat (2022). *Database*. Posjećeno 14.09.2022. na mrežnim stranicama: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/>
13. Frazer, H. & Marlier, E. (2016). Minimum income schemes in Europe: A study of national policies. *European Social Policy Network*.
14. Hanan, R. & Deane, A. (2014). Irish Minimum Income Network (Year 1 Report 2013).
15. Holmdahl, J. (2014). Sweden. European Minimum Income Network Country Report.
16. Humer, Ž. (2017). Slovenia. Development in relation to Minimum Income Schemes.
17. Jeliaskova, M. & Minev, D. (2014). Bulgaria. European Minimum Income Network Country Report.
18. Konle-Seidl, R. A. (2021). Strengthening minimum income protection in the EU. Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies
19. Malgesini Rey, G. (2014). Spain. European Minimum Income Network Country Report.
20. Minev, D. & Jeliaskova, M. (2017). Bulgaria. Development in relation to Minimum Income Schemes.
21. Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Hrvatske (2001). Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 8(2), 181-193.
22. Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*. Dostupno na mrežnim stranicama Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike:

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>

23. Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti (2022). *Social security*. Posjećeno 29.07.2022. na mrežnim stranicama: <https://www.gov.si/en/policies/social-security/>
24. Meissner, F. (2017). Germany. Development in relation to Minimum Income Schemes.
25. Natili, M. (2019). Worlds of last-resort safety nets? A proposed typology of minimum income schemes in Europe. *Journal of International and Comparative Social Policy*, DOI: 10.1080/21699763.2019.1641134
26. National Statistical Institute, Republic of Bulgaria (2022). *National Statistic institute*. Posjećeno 14.09.2022. na mrežnim stranicama: <https://nsi.bg/en>
27. Nordic Council of Ministers (2022.) *Social assistance in Sweden*. Posjećeno 17.07.2022. na mrežnim stranicama: <https://www.norden.org/en/info-norden/social-assistance-sweden>
28. Odluka o osnovici za izračun iznosa zajamčene minimalne naknade. *Narodne novine*, NN 23/2022
29. Podobnik, M. i Ilijaš, A. (2020). UČINKOVITOST NAKNADA OPĆE SOCIJALNE POMOĆI I ULOGA CENTRA ZA SOCIJALNU SKRB U BORBI PROTIV SIROMAŠTVA. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(3), 449-479.
30. Rodríguez-Cabrero, G., Arriba A., Marbán, V., Montserrat J. & Moreno-Fuentes (2015). Spain. Espn Thematic Report on minimum income schemes.
31. Statistical Office, Republic of Slovenia (2022). *Statistical Office*. Posjećeno 14.09.2022. na mrežnim stranicama: <https://www.stat.si/StatWeb/en>
32. Stropnik, N. (2001). Minimalni dohodak i novčana socijalna pomoć u državama Europske unije. *Revija za socijalnu politiku*, 8(1), 35-51.
33. Stropnik, N. (2016). Slovenia Espn Thematic Report on minimum income schemes.
34. Šučur, Z. (1998). Sustavi socijalne pomoći: povijest, obilježja i modeli. *Revija za socijalnu politiku*, 5(4), 243-260.

35. Šućur, Z. (2002.) Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugoga svjetskog rata. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 1-22.
36. Trygged (2020) Coping strategies among low-income families in Sweden. *Social work & Society*, 18(2).
37. Uredba o visini minimalne plaće za 2022. godinu (2021). *Narodne novine*, NN 117/2021
38. Van Lancker, A. (2017). EMIN Context report. Developments in relation to Minimum Income Schemes in Europe
39. Zakon o socijalnoj skrbi (2022). *Narodne novine*, NN 18/2022
40. Zurcher, J. (2014). Germany. European Minimum Income Network Country Report.